

Fyrstu skrefin í skóla. Myndir, sögur og bakgrunnur.

Skóladagurinn í byrjendabekknunum getur haft mörg og fjölbreytileg áhrif á gesti sem þangað koma. En einstöku atriðin og viðburðirnir eru hvert um sig hluti af heild sem grundvallast á sýn á börn og sýn á skólastarf. Heildarsýnin verður að gefa möguleika á að bregðast við því sem börnin sjálf færa með sér inn í skólann, bæði hluti og hugmyndir, og einnig að kanna allt slíkt nánar sameiginlega í leik, umræðum og með margs konar skráningu. Í greininni er lýst mörgum atriðum sem lesandi getur notað til að gera sér heildarmynd. Atvikin hefjast gaman á því að einstakir nemendur koma færandi hendi með hluti eða það sem þeim finnst spennandi að hugsa um. Þetta þróar athugull kennari með viðtæka sýn síðan gegnum leik yfir í nám fyrir marga eða alla nemendurna.

Ensiaskoleet koulussa. Kuvia ja tarinoita.

Alkuopetusluokan koulupäivä tarjoaa monenlaisia elämyksiä vieraille. Jokainen hetki on osa siitä kokonaisuudesta joka perustuu lasten ja koulun yhteiselle näkemykselle. Se antaa lapsille mahdollisuuden tutkia kouluun tuomiaan tavaroita ja niistä nousevia ajatuksia yhteisten leikkien, keskustelujen ja dokumentoinnin avulla. Artikkelissa olevien kuvausten avulla lukija voi muodostaa oman kokonaiskuvansa. Kuvauksissa käsitellään useimmiten sitä, mitä jotkut oppilaat ovat tuoneet mukanaan ja millaisia ajatuksia oppilaille niistä syntyy. Näissä tilanteissa opettaja toimii ohjaajana ja opettajan tarkkaavaisuuden ansiosta syntyy monia uusia aktiviteetteja.

Ásta Egilsdóttir

De første skridt i skolen

Billeder, historier og lidt baggrund
Skoledagen i en begynderklasse kan byde på mange og varierende indtryk for gæster. Men brudstykkerne er hver for sig en del af en helhed som grundlægges af et syn både på børnene og skolen. Den må give mulighed for at reagere på det som børnene selv bringer med sig af materiale og tanker og udforske det i fællesskab gennem leg, samtale og dokumentering af mange slags. I artiklen skildres mange brudstykker som læseren kan bruge for at danne sit helhedsbillede.

Stenene i krusen

En af de første dage i skolen sad jeg sammen med Sigga Lóa ude i skolegården og diskuterede. Hun så ikke ud til at være interesseret i at lege med sine klassekammerater og mine forsøg til at lokke hende til det hjalp ikke. Mens vi sad der lod vi ganske små stene glide gennem vores hænder. Pludselig spurgte Sigga Lóa: „Hvor mange mon stenene er?“ Og hun viste mig en håndfuld af dem stene. Jeg foreslog at vi satte stenene i en krus og så kunne hun bede andre gætte hvor mange stenene var. Det syntes hun godt om og vi skyndte os ind, fandt en krus og lavede små sedler som alle der gættede skulle skrive på sit navn samt antallet. Vi bestemte også at uddele pris til den som fandt det rigtige svar.

Nu begyndte Sigga Lóa at vandre rundt i skolebygningen flere gange hvor både elever og ansatte blev spurgt hvor mange de troede stenene var. Arbejdet hvilede fuldt ud på Sigga Lóa

og hun fik lov til at invitere klassekammerater med sig på turene. Efter nogle dage bestemte vi at det var på tide at finde hvem havde sejret og så begyndte arbejdet med at tælle stenene. Jeg bestemte at lade hende selv om at tælle uden nogen hjælp. Men når man er seks år kan en håndfuld småstene være ret svær at arbejde med og tælle og forsøgene blev efterhånden mange. Til sidst fandt Margrét i 2. klasse ud af hvor svært det var for Sigga Lóa og bestemte at hjælpe hende. Men antallet var stadigvæk svært at finde selv om de nu var to. Så læreren kom til hjælp og gav dem nogle lag fra kruser og spurgte om de kunne sætte 10 stene i hvert lag. De fulgte mine råd og så var løsningen inden for rækkevidde. Stenene viste sig at være nøjagtig 40!

Skoleassistenten Rúna hjalp Sigga Lóa og Margrét med at finde hvem sejrede. Det viste sig at være læreren selv. Vi bestemte at jeg skulle ikke få prisen men at den skulle i stedet for gå til den som ejede den næstbedste løsning. (Måske havde læreren allerede talt stenene!)

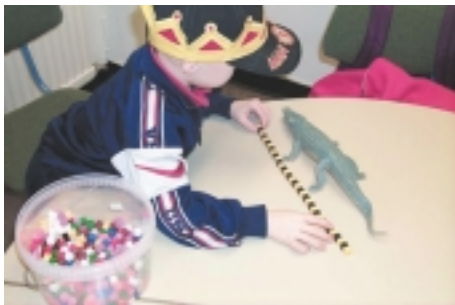
Historien bag kamøglen

Alexanders kamøgle var en daglig gæst under skoleårets første uger og jeg husker den stadigvæk meget klart fordi den spillede hovedrollen i et specielt problem jeg oplevede i undervisningen. Det var ikke lykkedes mig at få børnene til at sætte sig ned med mig og lave historier i fællesskab. Men det har jeg brugt meget for at vække børns interesse for at kunne læse. Jeg havde prøvet mange ting og overhead-

projektoren så ud til at due bedst. Men jeg manglede stadigvæk en tekst som var børnenes egen.

En dag opstod der en eller anden slags argument mellem Alexander og en anden dreng. Grunden til den var kamøglen. Jeg havde bragt overheadprojektoren med mig ind i hjemmekrogen og havde tænkt mig at vi skulle læse en tekst fra en transparent. Da kamøglen pludselig var fokus for opmærksomheden sagde jeg at vi kunne lige så godt lave en historie om den og hentede en transparent for at skrive teksten på. Børnene var umiddelbart enige om det og resultatet blev en god historie. Bagefter tegnede børnene et passende billede i sin aktivitetsbog. Nogle forsøgte at skrive noget fra sig selv og andre fik en forskrift. Dermed var problemet løst og i kølvandet fulgte flere historier om andre legedyr som de fik lov til at tage med i skolen.

I fortsættelse af dette arbejde blev nogle af børnene interesserede i at lave egne historier og derved fik de lov til at tage aktivitetsbogen, som hertil havde været gemt i skolen, med hjem. Og i det næste nyhedsbrev til forældrene blev den omtalt.

På billedet kan man se Alexander arbejde med sin kamøgle under temaarbejde i matematik hvor børnene kunne tage med til skolen sine bamser og andre legedyr og bruge dem i forskellige opgaver. De vejede dem og målte med forskellige måleenheder. De byggede også huse af klodser for dem og malede billeder af dem. Resultaterne blev dokumenteret i små

hjemmelavede bøger og formidlet til klassekammeraterne.

Bamsen Rósa

Der var engang en lille orangefarvet bamsepige som hed Rósa.

Hun boede i et træ med honning inde i.

Rósa spiste kun en smule af honning fordi hun havde meget lidt tilbage.

Så tog hun ud i skoven for at finde mere honning.

Hun mødte en bi og spurgte den om den kunne gi' hende honning.

Bi'en sagde ja og gav Rósa 50 kilo honning.

Bi'en ejede da 50 kilo selv.

Hvor mange kilo ejede hun før hun gav honning til Rósa?

Rósa tog hjem med honningen og satte den i kruser.

Den blev sat i 8 store kruser og i nogle små kruser.

I det hele brugte hun 24 kruser. Hvor mange var de små kruse?

Så tog hun ud at lege og var så frisk og glad.

Enhedsklodserne (Unit Blocks)

Enhedsklodserne stammer fra USA og er designet af pædagogen Caroline Pratt i begyndelsen af det tyvende århundrede. Der er en grundklods hvis bredde er dobbel højden og længden er dobbel bredden. I hele sættet findes der flere klodser som enten er er multiplum af grundklodsen eller dele af den, en halvdel eller en fjerdedel. Desuden er der cylindre og buede klodser bl.a. en fjerdedel af cirkelformet klods.

I anvendelse af klodserne forekommer en stigende udvikling i børnenes arbejde. Deres bygge-egenskaber giver anledning til naturlige problemer som børnene må løse for at nå frem til et resultat. I begyndelsen leger børnene som

de selv har lyst til, bruger dem på en usystematisk måde til at lave forskellige former og af forskellig størrelse. Dernæst går de i gang med byggearbejde hvor klodserne, sædvanligvis lige store, stilles horisontalt ved siden af hinanden eller danner lodrette vægge og gulve i bygninger.

Broen er det næste problem børnene forsøger at løse. I den stiller man to klodser ved siden af hinanden og danner en bro mellem dem med den tredje klods. Det kan godt være svært at stille brostolperne sådan at broen passer som forbindelse mellem dem. En anden krævende opgave er hegningen hvor børnene bruger fire klodser for at afgrænse et område. Gentagelser spiller en vigtig rolle og under bygningsprocessen, som udvikles hele tiden, kan man se alle de forrige bygningsformer anvendes på en stadig mere kompliceret måde. Voksene færdighed og sikkerhed i bygningsarbejdet hjælper børnene til at komme længere og snart begynder mønstre og symmetrier at vise sig i bygningerne. Mønstrene er tydelige og knyttes nogle gange til børns mønstre i bevægelser. Bygningerne begynder at få navne men navnene er sjældent

lysende for dem. Til sidst overtager rollespil og brug af materialet til den slags aktiviteter og selve materialet ikke længere er det vigtigste. Bygningerne begynder så småt at repræsentere noget kendt og genspejle børnenes erfaringsverden.

Det mest almindelige er at børn lærer klodserne at kende i børnehaven men bygningslegen hos de børn der møder klodserne senere, f.eks. de sidste år i børnehaven eller i begyndelsen af grundskolen, udvikles på samme måde omend hurtigere end hos de yngste børn og der er individuelle forskelle m.h.t. hvor længe børnene er på et hvert udviklingsstrin.

Arbejde med enhedsklodserne giver børnene anledning til at lære begreber på en konkret måde hvor de selv styrer sine aktiviteter ud fra egne forudsætninger. Deres arbejde er grundlag for meningsfulde begreber. Matematiske ord dukker tidligt op trods det at børnene ikke altid forstår meningen i dem. Men gennem arbejdet klargøres deres mening småt og småt. De arbejder med antal, størrelse, former og forhold. De sammenligner og finder relationer mellem ting og danner derved grundlag for sin forståelse af matematiske begreber og fænomener i sine omgivelser. De undersøger og klargør sine idéer om omgivelserne og tilværelsen, det daglige liv. De eksperimenterer i legen med klodserne og kommer frem til resultater

som de anvender i kommunikation med andre. På den måde overfører de konstant sin refleksion på legen over i nye situationer.

Enhedsklodserne har den natur at passe inden for forskellige trin i børnenes udvikling og samtidig at udfordre børnene og stimulere til nye ting. Det styrker endvidere børnenes selvtillid at de bruger materialet på den mest naturlige måde for dem d.v.s. i en leg. Den frie anvendelse af klodserne skaber børnene en verden hvor det er tilladt at mislykkes og muligheder findes for at prøve om igen indtil man lykkes. Der tænker man ikke på at give op men tværtimod at arbejde videre mod målet til man er kommet frem til et resultat. De basale kundskaber baseres derved på en klar sejr-fornemmelse som hænger sammen med at magte det som man arbejder med. Samtidig danner de grundlag for nye og mere krævende opgaver i matematik. Klodserne giver anledning til gode arbejdsvaner hvor ingen løsninger er på forhånd givne. Med klodserne undersøger børnene forskellige muligheder, formulerer og løser. De evaluerer resultat og ændrer hvis ikke det forekommer godt nok.

Arbejdet med klodserne kræver koncentration hos børnene. Det kræver nøjagtighed at bygge stabile bygninger. De må også passe på egne bevægelser for ikke at fælde bygningerne. Når børnene er parat til at samarbejde må de så argumentere for det de laver og forklare bl.a. hvor de skal bygge og hvorfor. En kunstnerisk udførelse er tit synlig i deres bygninger. Og glæden over egne bygninger har meget tilfælles

med erkendelsen hos en matematikker som undersøger form og egenskaber og nyder det.

At tælle og klassificere

Målet her er at børnene får øvelse i at tælle, klassificere og at samarbejde. Ti kartoner er spredt i klassens lokale hvert med et tall fra 1 til 10 og tilsvarende antal punkter. Børnene arbejder sammen i par, klipper ud ord fra en ordsamling, tæller bogstavene og klistrer ind på det rigtige karton. Det ene barn klipper ud ord med forskellig mange bogstaver og det andet barn sørger for at klistre det ind på det rigtige karton. De kan skifte roller under arbejdet. Ord som har flere end 10 bogstave bliver klistret på et specielt karton. Til sidst er kartonnerne vist frem og samles i hæfter der bruges som læsehæfter.

Vi vil også lave mønstre

Efter en god diskussion om mønstre ville Helga Björg og Hallbera få lov til at opstille nogle af sine klassekammerater ifølge et bestemt mønster og lade de andre finde hvilket mønster. Og hvilke mønstre havde de i tankerne?

Du ligner en kasse

Det var svaret jeg fik da jeg åbnede diskussionen om hvilke former man kan se i vores legemer. Hvilke forme findes i os? Er vi cirkulære, kantede eller eventuelt trekantede? Kan vi muligvis finde alle disse former i vores legemer? Efter livlige diskussioner og megen omtanke lavede børnene meneskefigurer af farvede tesselleringsstykker og forskellige klodser.

Hvor mange fod er du?

Børnene hjælpes ad ved at måle hverandens længde i fod og viste sine resultater i et søjlediagram. Resultaterne er ikke altid ens og nogle havde svært ved at forstå at det samme barn kunne være åtte fod hos een og mere end tyve hos en anden. Hvordan i alverden kunne det være? De gentog arbejdet og så at det var vigtigt at være nøjagtig. Hæl og tå må mødes. Ellers får man ikke et rigtigt svar. Børnenes

nøjagtighed, og hvor godt de kunne lade hæl og tå mødes, influerede resultaterne og det var godt at kunne tælle i takt med fodene.

Forventningerne

„Jeg vil ikke læse for dig. Jeg kender ikke bogstavene.“ Det var svaret jeg fik fra et barn i begyndelsen af skolen, da jeg bad det om at se på en stavebog med mig. „Vil du ikke lige se lidt på den?“ spurgte jeg „og lære måske et bogstav?“ „Nej, ikke nu,“ svarede barnet, „jeg leger lige nu.“

Dette barn var ikke særlig interesseret i at begynde i skole og var ikke parat til at udforske de hemmeligheder som findes i skolebøgerne. Barnets mor var bekymret. Hun kendte sit barn godt og frygtede lidt at det ville blive misfornøjet og forkaste skolen. Samtidig var en anden mor bekymret over at hendes barn ville muligvis kede sig i skolen fordi det magtede allerede at læse lidt før skolens begyndelse. Mødrenes bekymringer var af forskellig art men fælles for dem begge var tanken om at skolen ikke ville give børnene passende opgaver. Og hvordan kan skolen det med så forskellige børn? Hvad er det som står børnene nærmest? Svaret til dette spørgsmål er at finde i børnenes

eget valg. De kom til skolen med forskellige forventninger men de havde legen som fælles interesse, den holdt de begge to af. Der kunne de mødes, den nød de hvert på sin måde og der kunne de lære af hinanden.

Legen er stadigvæk børns liv og virksomhed når de begynder i skolen. Den er instrumentet som de bruger for at lære sine omgivelser at kende og det er derfor vigtigt at grundskolen værdsætter det i sine læseplaner og bruger leg i læringen. I mit arbejde har jeg forsøgt at skabe en kontinuitet mellem børnehaven og grundskole. Derfor har jeg lagt vægt på leg som en naturlig del i børnenes arbejde. Ved at tilbyde begynderne omgivelser som har tilknytning til deres forrige erfaring i børnehaven, anser jeg vi kan både bidrage til kontinuitet mellem de to skolestadier og også skabe et åsted hvor man kan lære børnene at kende og og deres individuelle udvikling.

Matematik som skolefag byder uendelige muligheder for at bruge legen for læring. Varierende undervisningsmidler som børnene må lære at kende før de kan bruge dem i specielle opgaver. Den mest fornuftige vej er at børnene møder disse midler i en fri leg uden at de voksne styrer aktiviteten. De kan da undersøge tingene og deres muligheder og dele sine opdagelser med klassekammeraterne.

Børns tanker i de første skoleår er meget konkret. De må have lov til at lære ved at opleve tingene og læringen bliver derfor så konkret som muligt. Der må skabes både tid og situationer for dem hvor de kan undersøge tingenes egenskaber og fænomener på sin egen måde og finde ud af at ikke er alt som det ser ud ved første blik. Børn behøver konkrete ting for at styrke sin logiske tankegang og tankeprocesser, som er nødvendige for at de kunne arbejde med mere abstrakte operationer.